

танія, ефективність котрої забезпечується реалізацією в учебно-вихователъном процесі, котра достатньо ефективна не тільки в рамках професіональної підготовки будучих спеціалістів освіти, но і в формуванні общечеловеческих, моральних цінностей і патріотических переубеждень, як лично значимих качеств. Основними задачами роботи являються: виховання, збереження і розвиток матеріальної і духовної культури рідного народу; формування інтелектуально розвитої, духовно багатой, целостної личности; виховання національного свідомості і самосвідомості. Методи дослідження: народно-педагогические методи виховання словом рідного язика, об'яснення, общеніє, методи стимулювання, заінтересованності. В статті проведено аналіз форм і способів української етнопедогогії, розроблена система патріотического виховання на основах української етнопедогогії. Создана система патріотического виховання на основах української етнопедогогії, ефективна реалізація котрої, способна впливати на підвищення рівня патріотических, морально-волевих качеств, уллученіє результатів гуманітарної підготовки, качеств рішення учебно-вихователъних задач.

Ключевые слова: формування, способи, система патріотического виховання, українська етнопедогогика, свідомість, самосвідомість.

Oleksandr Onoprienko, Olha Onoprienko. System of Patriotic Upbringing on the Basis of Ukrainian Ethnopedagogics. Special topicality lies in the necessity of studying the system of patriotic upbringing, the effectiveness of which is proved by realization in educational process, which is rather effective not only in terms of professional development of future teachers, but also in the formation of human and moral values and patriotic ideas. Main tasks of the work are: upbringing, preserving and development of material and spiritual culture of native people, formation of intellectually developed, spiritually rich personality, upbringing of national consciousness and self-consciousness. Methods of investigation: folk-pedagogical methods of upbringing with the help of the native language, discussion, communication, methods of stimulation. Forms and means of Ukrainian ethnopedagogics are studied in the paper. The system of patriotic upbringing is formed in the article, which considers its effective realization, and positive influence on raising level of patriotic, moral features, shows the results of humanitarian development and solves educational tasks.

Key words: formation, means, system of patriotic upbringing, Ukrainian ethnopedagogics, consciousness, self-consciousness.

УДК 796.011.1:378.4(477.52)

Валентина Самодай

Особливості визначення проблем програми “Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки”

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (м. Суми)

Постановка наукової проблеми та її значення. На сучасному етапі розвитку національної економіки сферу фізичної культури й спорту слід віднести до недостатньо досліджених секторів бізнесу, що має динамічний потенціал для здобуття пріоритетного положення в сегментації українського ринку та формування іміджу держави на світовій арені. Ця специфічна форма діяльності зумовлена передусім досягненням бажаного психофізіологічного й емоційного стану індивіда за допомогою засобів фізичної культури та спорту, може приносити неабиякі прибутки за умови впровадження ефективної державної політики, що пов'язана з координацією всіх гілок влади (Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, центральних органів виконавчої влади, державної адміністрації й органів місцевого самоврядування). Особливу увагу слід приділити дієвості нормативно-правових документів, їх впливу на розв'язання актуальних проблем, що постають на сучасному етапі розвитку фізичної культури й спорту. Цей аспект потребує дослідження для динамічного усунення проблем на ринку індустрії спорту та фізичної культури підрастаючого покоління в дусі патріотизму й національної гідності на світовій арені.

Дослідження виконано згідно з планом НДР кафедри спортивно-гуманітарних дисциплін, економіки та туризму Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка за темою “Філософсько-антропологічна і культурологічна парадигми фізичного виховання і спорту”, яка зареєстрована в УкрІНТЕІ за № 01090004946.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. Науковці по-різному розглядають основні аспекти нормативно-правового забезпечення та організації фізичної культури й спорту як проблеми, що стала ключовою на сучасному етапі розвитку. Так, В. І. Сазонець [5] зазначає, що основною метою системи державного управління є досягнення керуючою системою такого рівня розвитку, який повною мірою дозволив би забезпечити задоволення потреб держави і громадян у сфері фізичної культури і спорту та сприяв підвищенню іміджу країни на міжнародній арені завдяки використанню спортивної діяльності.

В. Токовенко [8] зауважує, що під “системою державного управління” слід розуміти цілісну, організовану на єдиній правовій основі сукупність інститутів, функцій, відносин, процесів. Відомі науковці в галузі спортивного менеджменту [2; 4] у своїх працях під терміном “загальне управління” розуміють управлінську діяльність і процеси, що пов’язані з розробкою концепції й стратегії розвитку організації, постановки цілей, плануванням, організаційною та розподільчою діяльністю, координацією і контролем, а також коректуванням попередньо прийнятих рішень. Дослідженням нормативно-правового регулювання відносин у сфері фізичної культури займалися також інші науковці [6; 7; 10].

Отже, потрібно констатувати, що здоров’я нації в наш час розглядають як показник цивілізованості країни, який відображає соціально-економічне становище суспільства [9]. У зв’язку з цим здоров’я населення України стало питанням національної безпеки. Відповідно до твердження М. М. Булатової [1], однією з основних проблем сьогодні є проблема здоров’я і фізичного потенціалу населення країни, особливо тієї його частини, яка належить до працездатної.

Галузь фізичної культури й спорту можна класифікувати як організовану, відкриту ієрархічну соціально-економічну систему, що складається із численних взаємопов’язаних елементів [6]. Систему управління розвитком галузі з позиції дієвого підходу можна визначити як цілеспрямований, організований, координований процес, що контролює впливи на сферу фізичної культури і спорту [7]. Сучасна система управління фізичною культурою і спортом України продовжує функціонувати на принципах адміністративно-командної системи [10]. І тому існує низка проблем, які потребують невідкладного розв’язання для успішного функціонування галузі фізичної культури й спорту. Для усунення цих проблем доцільно з’ясувати причини, що спонукали до їх виникнення у зв’язку з кризовою ситуацією у зазначеній сфері.

Завдання дослідження – визначити природу виникнення причин та їх взаємозв’язок із проблемами в програмі “Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури й спорту на 2012–2016 роки”.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Основні напрями впливу держави на економіку фізичної культури і спорту (підтримка олімпійського руху, діяльності всеукраїнських фізкультурно-спортивних товариств, національних спортивних федерацій, інших громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, утримування та підготовка членів збірних команд України до міжнародних змагань, фінансування державної програми розвитку фізичної культури й спорту за рахунок державного бюджету, бюджетів місцевого самоврядування, визначення нормативів мінімальної забезпеченості основними фізкультурно-оздоровчими та спортивними спорудами підприємств, установ й організацій різних форм власності та житлових районів, забезпечення підготовки й перепідготовки кадрів у сфері фізичної культури та спорту) визначені Законом України “Про фізичну культуру і спорт” (2011 р.). Виходячи з переліку питань, що потребують негайного розв’язання, до законодавчої роботи залучаються не лише науковці, але й практики, які в тандемі намагаються спроектувати сучасну модель спортивного права в нормативно-правовому аспекті.

Відповідно до розпорядження № 828-р Кабінету Міністрів України (від 31 серпня 2011 р.) була схвалена “Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки” [3]. Метою програми стало завдання створення умов для залучення широких верств населення до масового спорту, популяризації здорового способу життя й фізичної реабілітації, а також реалізація здібностей обдарованої молоді в дитячо-юнацькому та резервному спорті, спорті вищих досягнень і виховання на ідеалах олімпізму. Передусім зазначається, що негативний стан сфери фізичної культури та спорту та способу життя населення створюють загрозу та є суттєвим викликом для Української держави на сучасному етапі її розвитку.

Надалі є необхідність визначення взаємозалежності проблем, на розв’язання яких спрямована програма, і причин, що спричинили до виникнення проблем у галузі фізичної культури й спорту (рис. 1).

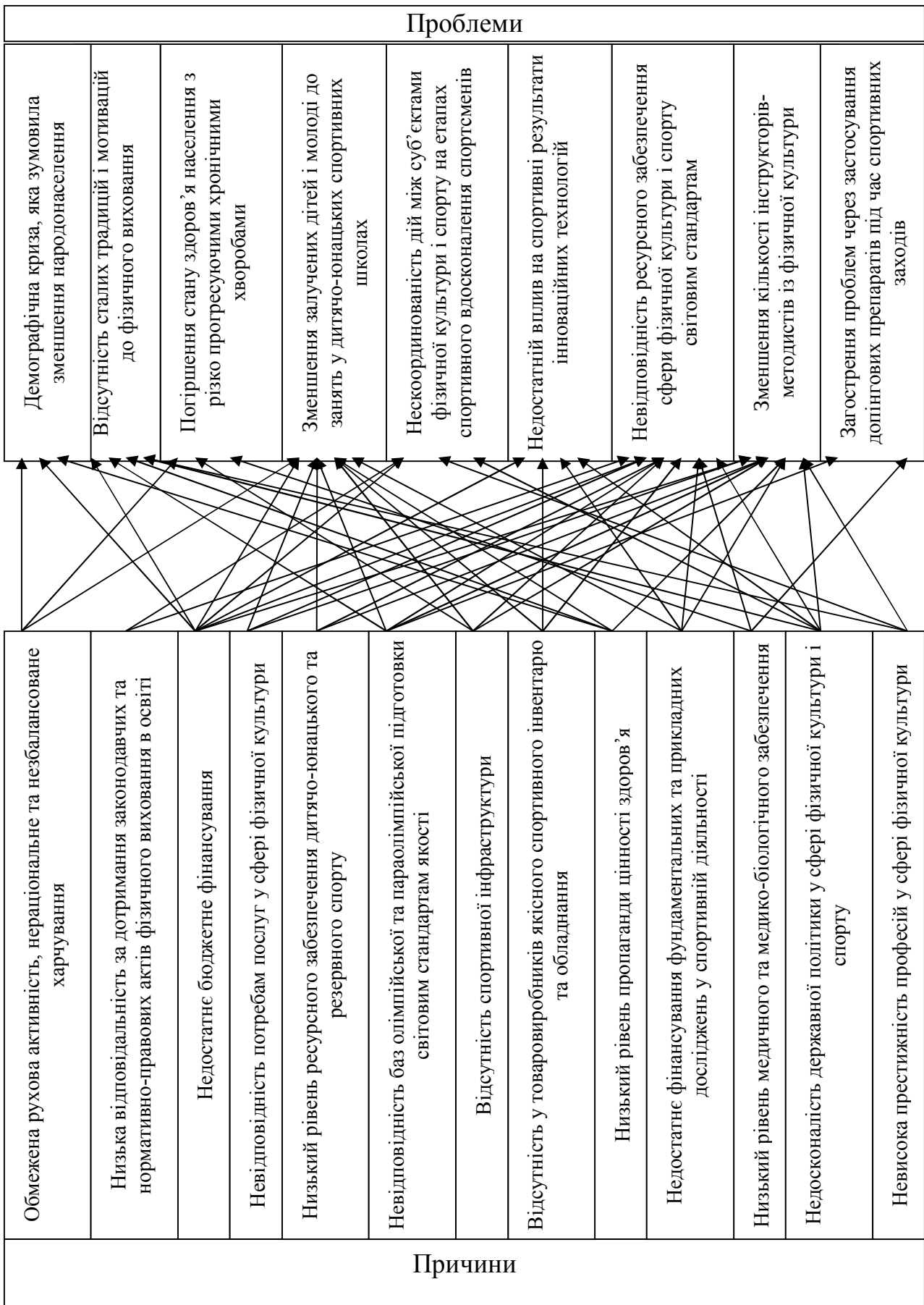

Рис. 1. Причини, що впливають на виникнення проблем у галузі фізичної культури і спорту

Дослідивши природу взаємозв'язку причин і проблем, що виникають у галузі фізичної культури й спорту, можна виявити такі тенденції: першочергового розв'язання потребує проблема, що пов'язана з невідповідністю вимогам сучасності та значним відставанням від світових стандартів організаційного, кадрового, науково-методичного, медико-біологічного, фінансового, матеріально-технічного ресурсного забезпечення цієї галузі.

Розв'язання зазначених проблем можливе за умови вивчення природи причин, що призвели до їх виникнення, а саме: відсутність у товаровиробників доступного й високоякісного спортивного обладнання, інвентарю, які можуть задовольнити попит населення та конкурувати з іноземними виробниками, що представлені на вітчизняному ринку; недосконалість організаційно-правового й економічного механізму державної політики у сфері фізичної культури та спорту, слабка міжвідомча координація й взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування; низький рівень медичного та медико-біологічного забезпечення осіб, які займаються фізичною культурою й спортом, недостатнє забезпечення підготовки спортсменів високого класу; недостатнє фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, невідповідність системи впровадження результатів досліджень у практику фізкультурно-спортивної діяльності сучасним вимогам; відсутність спортивної інфраструктури, що може задовольнити потреби населення в щоденній руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, у тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями; невідповідність баз олімпійської, параолімпійської підготовки європейським і світовим стандартам якості; низький рівень ресурсного забезпечення дитячо-юнацького й резервного спорту; невідповідність потребам населення послуг, що надаються засобами фізичної культури та спорту за місцем проживання, роботи громадян у місцях масового відпочинку населення, у тому числі в сільській місцевості, населення з інвалідністю; недостатнє бюджетне фінансування, неефективне залучення позабюджетних коштів; низька відповідальність за дотримання вимог законодавчих і нормативно-правових актів щодо організації фізичного виховання в системі освіти;

2) важливою проблемою слід уважати зменшення на 110 тис. осіб кількості залучених дітей і молоді до занять у дитячо-юнацьких спортивних школах у 2011 р. порівняно з 2007 р., що пов'язано зі збільшенням на 40 % кількості осіб, які віднесені за станом здоров'я до спеціальної медичної групи.

Таке значне відхилення пояснюється низкою причин: обмеженою руховою активністю, незбалансованим харчуванням, факторами асоціальної поведінки в суспільстві; недостатнім бюджетним фінансуванням і неефективним залученням позабюджетних коштів; невідповідністю потребам населення послуг, що надаються засобами фізичної культури й спорту за місцем проживання, роботи громадян у місцях масового відпочинку населення, у тому числі в сільській місцевості, населення з інвалідністю; низьким рівнем ресурсного забезпечення дитячо-юнацького та резервного спорту; невідповідністю баз олімпійської та параолімпійської підготовки європейським й світовим стандартам якості; відсутністю спортивної інфраструктури, що може задовольнити потреби населення в щоденній руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, у тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями; відсутністю у товаровиробників доступного й високоякісного спортивного обладнання та інвентарю, які можуть задовольнити попит населення й конкурувати з іноземними виробниками, представленими на вітчизняному ринку; низьким рівнем пропаганди в засобах масової інформації, просвіти населення щодо усвідомлення цінності здоров'я, відповідального ставлення батьків до виховання своїх дітей, не сформовано ефективну систему стимулювання населення до збереження свого здоров'я; недостатнім фінансуванням фундаментальних і прикладних досліджень, невідповідності системи впровадження результатів досліджень у практику фізкультурно-спортивної діяльності сучасним вимогам;

3) нагального розв'язання потребує проблема зменшення кількості інструкторів-методистів із фізичної культури на 45 % у 2011 р., порівняно з 2007 р., особливо за місцем роботи громадян і в сільській місцевості. До такої тенденції призвели невисока престижність професій у сфері фізичної культури й спорту, низький рівень матеріального заохочення працівників бюджетного сектора цієї сфери; недосконалість організаційно-правового та економічного механізму державної політики у сфері фізичної культури й спорту, слабка міжвідомча координація та взаємодія органів державної влади, органів місцевого самоврядування; недостатнє фінансування фундаментальних і прикладних досліджень, невідповідність системи впровадження результатів досліджень у практику фізкультурно-спортивної діяльності сучасним вимогам; низький рівень пропаганди в засобах масової інформації, просвіти населення щодо усвідомлення цінності здоров'я, відповідального ставлення батьків до виховання своїх дітей, не сформована ефективна система стимулювання населення до збереження свого здо-

ров'я; відсутність спортивної інфраструктури, що може задовольнити потреби населення в щоденній руховій активності відповідно до фізіологічних потреб, у тому числі осіб з обмеженими фізичними можливостями; невідповідністю баз олімпійської, параолімпійської підготовки європейським та світовим стандартам якості; низький рівень ресурсного забезпечення дитячо-юнацького й резервного спорту; недостатнє бюджетне фінансування, неефективне залучення позабюджетних коштів; невідповідність потребам населення послуг, що надаються засобами фізичної культури та спорту за місцем проживання, роботи громадян у місцях масового відпочинку населення, у тому числі в сільській місцевості, населення з інвалідністю.

Проведення дослідження дає можливість з'ясувати причини виникнення виділених проблем у спортивній індустрії й визначити оптимальний варіант розв'язання зазначених проблем на підставі порівняльного аналізу можливих варіантів. Відповідно до першого варіанта функціонування фізичної культури та спорту можливе на основі збереження традиційної системи розвитку, спрямованої на збереження стабільно середньої ситуації, що включає епізодичні й розрізнені заходи щодо розв'язання нагальних і тимчасових проблем організації дозвілля населення й підготовки національних збірних команд. Такий напрям розвитку не дасть позитивного результату, а загострить сучасну кризову ситуацію у сфері національної фізичної культури та спорту. Оптимальність іншого варіанта передбачає ефективну реалізацію положень Закону України "Про фізичну культуру і спорт" через використання програмно-цільового методу, концентрації зусиль центральних, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості, інших суб'єктів сфери фізичної культури та спорту із залученням коштів бюджетів усіх рівнів, інших джерел фінансування на виконання пріоритетних завдань.

Висновки. За наявної законодавчої бази можливе досягнення економічного впливу на сферу фізичної культури та спорту, але в житті цього не відбувається через недостатність бюджетних коштів на фінансування отриманих повноважень. Результати порівняльного аналізу дають можливість з'ясувати причини виділених проблем у спортивній індустрії й обрати оптимальний варіант їх розв'язання. Виникає необхідність мобільності та коригування законодавчих, правових і нормативних основ системи фізичної культури й спорту в Україні залежно від динамічності процесів, що відбуваються в досліджуваній сфері. Слід зосереджувати увагу на тому, що саме вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази фізичної культури й спорту в країні сприятиме реалізації стратегії олімпійської підготовки спортсменів і підвищуватиме авторитетність української держави на світовому ринку фізкультурно-спортивних послуг.

Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні питання оптимізації мережі вищих навчальних закладів, що здійснюють підготовку фахівців з фізичної культури й спорту відповідно до галузевих і регіональних потреб у кваліфікованих кадрах.

Список використаної літератури

1. Булатова М. М. Европейский опыт: уроки и приоритеты / М. М. Булатова // Спортивная медицина. – 2007. – № 1. – С. 3–10.
2. Виханский О. С. Стратегическое управление / О. С. Виханский. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Гардарики, 2006. – 296 с.
3. Концепція Загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show>.
4. Мічуда Ю. П. Функціонування та розвиток сфери фізичної культури і спорту в умовах ринку : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора наук з фіз. виховання і спорту : спец. 24.00.02 / Ю. П. Мічуда ; "Фізична культура, фізичне виховання різних груп населення". – К., 2008. – 39 с.
5. Сазонец В. И. Выявление сдерживающих факторов развития олимпийских видов спорта и направления совершенствования системы управления спортивной деятельностью / В. И. Сазонец // Физическое воспитание студентов. – 2012. – № 1. – С. 100–104.
6. Скрипник А. П. Фізичне виховання студентів – складова частина підготовки фахівців-юристів / А. П. Скрипник // Проблеми вищої юридичної освіти. – Х., 2002. – С. 195–196.
7. Сурмин Ю. П. Теория систем и системный анализ : учеб. пособие / Сурмин Ю.П. – К. : МАУП, 2003. – 368 с.
8. Токошенко В. Системний підхід у методології дослідження сутності державного управління в сучасному суспільстві / В. Токошенко // Вісник УАДУ. – 2005. – № 1. – С. 86–92.
9. Футорный С. М. К проблеме формирования основ здорового образа жизни студентов в процессе физического воспитания / С. М. Футорный, В. А. Кашуба // Физическое воспитание студентов. – 2011. – № 1. – С. 126–129.
10. Шкретий Ю. М. Правовое и нормативно-методическое обеспечение олимпийской подготовки / Ю. М. Шкретий // Наука в олимпийском спорте. – 2005. – № 1. – С. 135–139.

Анотації

Сьогодні існує низка проблем, які потребують невідкладного розв'язання для успішного функціонування галузі фізичної культури й спорту, що є невід'ємною частиною життя суспільства, важливим фактором соціальної стабілізації, джерелом здоров'я нації загалом. Завдання роботи полягало у визначенні причин виникнення та їх взаємозв'язку з проблемами в програмі "Концепція загальнодержавної цільової соціальної програми розвитку фізичної культури і спорту на 2012–2016 роки". Результати порівняльного аналізу дають можливість з'ясувати причини виділених проблем у спортивній індустрії та обрати оптимальний варіант їх розв'язання. Удосконалення законодавчої й нормативно-правової бази фізичної культури та спорту сприятиме реалізації стратегії олімпійської підготовки спортсменів і підвищуватиме авторитетність Української держави на світовому ринку фізкультурно-спортивних послуг.

Ключові слова: проблеми, фізична культура й спорт, державна програма, здоров'я, економіка.

Валентина Самодай. Особенности определения проблем программы "Концепция Общегосударственной целевой социальной программы развития физической культуры и спорта на 2012–2016 г." Сегодня существует ряд проблем, которые требуют безотлагательного решения для успешного функционирования отрасли физической культуры и спорта, которая является неотъемлемой частью жизни общества, важным фактором социальной стабилизации, источником здоровья нации в целом. Задание работы состоит в определении причин возникновения и их взаимосвязи с проблемами в программе "Концепция Общегосударственной целевой социальной программы развития физической культуры и спорта на 2012–2016 г.". Результаты сравнительного анализа позволяют выяснить причины указанных проблем в спортивной индустрии и выбрать оптимальный вариант для их решения. Совершенствование законодательной и нормативно-правовой базы физической культуры и спорта будет способствовать реализации стратегии олимпийской подготовки спортсменов и будет повышать авторитет Украинского государства на мировом рынке физкультурно-спортивных услуг.

Ключевые слова: проблемы, физическая культура и спорт, государственная программа, здоровье, экономика.

Valentyne Samoday. Peculiarities of Problem Defining of Program "Concept of National Target Social Development Program of Physical Culture and Sports in the Years of 2012–2016". Today, there is a whole number of problems that need urgent solutions for successful functioning of the industry of physical culture and sports, which is an integral part of society, an important factor in social stability and health of the nation on the whole. The main task of the research is to identify the causes and their relationship to problems in the program of "Concept of national target social development program of physical culture and sports in the years of 2012–2016". The results of comparative analysis gives us opportunity to determine the reasons of these problems in the sports industry and choose an optimal way for their solving. Improving of law and regulatory framework base of physical culture and sport will promote realization of the strategy of Olympic athletes, and will contribute to the credibility of Ukrainian in the world market of physical culture and sports services.

Key words: problems, physical culture and sport, government program, health, economy.

УДК 796.011.1 (477)

Юрій Тимошенко

Спортивне життя в радянській Україні в 1920-ті роки

Національний університет фізичного виховання і спорту України (м. Київ)

Постановка наукової проблеми та її значення. Аналіз останніх досліджень. В умовах відносної свободи, характерної для періоду нової економічної політики, культурне життя в Україні нуртувалося боротьбою різноманітних течій, тенденцій, поглядів на право визначати форми й норми постреволюційної культури. Спорт і фізична культура загалом не залишалися осторонь цього процесу. Передусім, це проявилось в дискусії щодо змісту й методів фізкультурно-спортивної роботи в УСРР. Ініціатори фізкультурного руху виходили з того, що раз виникла держава, яка постулює нові принципи організації суспільства, то й підходи до фізкультурно-спортивної роботи мають бути відмінними не лише щодо попередніх років, але й щодо культивованих у європейських буржуазних країнах. У народі панував ентузіазм, очікування від майбутнього були величезні та найфантастичніші ідеї не видавалися такими. Тому й не дивно, що виникають кілька бачень щодо майбутнього фізичної культури в підрадянській Україні.